

۱۳۸۴۴۰۲

مبانی جامعه‌شناسی

دکتر زهرا حضرتی صومعه
عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی
سهیلا مبارک

پیشین پیرا

۱۳۹۴

سرشناسه	:	حضرتي صومعه، زهرا، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	مبانی جامعه‌شناسی / زهرا حضرتی صومعه، سهیلا مبارک.
مشخصات نشر	:	تهران : انتشارات بهمن برنا، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۱۸۰ ص.؛ مصوره، جدول .
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۸۰۲۳-۸۲-۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه .
موضوع	:	جامعه‌شناسی
شناسه افزوده	:	مبارک، سهیلا، ۱۳۴۶ -
زده، ی. کنگره	:	HM ۷۶۰۶ / ۱۳۹۴ ع
ده بندی دیویی	:	۳۰۱
شماره کتابخانه	:	۳۱۰۱۵۳۹

بهمن برنا ناشر تخصصی علوم اجتماعی

مبانی جامعه‌شناسی

تألیف: دکتر زهرا حضرتی صومعه، سهیلا مبارک

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۲۳-۸۲-۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۴

صفحه‌آرایی: انتشارات بهمن برنا

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ حیدری

تلفن: ۸۸۰۰۸۹۴۱، ۸۸۰۰۸۹۲۶

www.bahmanborna.ir

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

این اثر مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران می‌باشد. تصویربرداری و تکثیر از تمام یا بخشی از اثر به هر شکل و بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

۱	پیش‌گفتار.....
۱	فصل اول مقدمات و کلیات.....
۱	مقدمه.....
۱	تعاریف شناخت (معرفت) معرفت علمی و علم.....
۲	تعریف علم جامعه‌شناسی.....
۳	تعریف جامعه و اجتماع.....
۴	اهداف عمده جامعه‌شناسی.....
۵	کاربردهای علم جامعه‌شناسی.....
۶	جایگاه علم جامعه‌شناسی در پایگاه معارف بشری.....
۷	مختصری از تاریخچه و بنیانگذاران جامعه‌شناسی.....
۹	رشته‌های تخصصی جامعه‌شناسی.....
۱۱	فصل دوم روش‌های پژوهش جامعه‌شناسی.....
۱۱	مقدمه.....
۱۱	روش.....
۱۱	پژوهش.....
۱۲	روش پژوهش.....
۱۲	مراحل انجام پژوهش علمی.....
۱۳	روشهای پژوهش بر اساس معیارهای گوناگون.....
۱۶	ابزارها و تکنیک‌های گردآوری اطلاعات در پژوهش.....
۱۹	چرا جامعه‌شناسان پژوهش می‌کنند؟.....
۲۱	فصل سوم فرهنگ.....
۲۱	مقدمه.....
۲۱	تعریف واژه فرهنگ.....
۲۲	تعریف فرهنگ.....
۲۳	ویژگی‌های فرهنگ.....
۲۴	هنجارهای فرهنگی.....
۲۴	۱- ارزش.....
۲۵	۲- آداب اجتماعی / آداب و رسوم.....
۲۶	فرق آداب اجتماعی با رسم و میثاق اجتماعی.....
۲۶	۳- عرف.....
۲۷	۴- قوانین.....
۲۷	خرده فرهنگ.....
۲۷	قوم‌مداری.....
۲۸	پس‌افتادگی فرهنگی / تأخر فرهنگی.....

۲۸	نسبی گرایی فرهنگی
۲۹	عوامل دگرگونی فرهنگی
۳۲	نقش نوآوری در دگرگونی فرهنگی
۳۵	فصل چهارم اجتماعی شدن - جامعه پذیری
۳۵	مقدمه
۳۶	تعریف جامعه پذیری
۳۷	انواع اجتماعی شدن
۳۷	مراحل اجتماعی شدن
۳۸	عوامل جامعه پذیری
۴۳	کارکردهای جامعه پذیری
۴۴	منزلت اجتماع نقش اجتماعی و جامعه پذیری
۴۵	نظریه های اجتماعی شدن
۴۶	* نظریه خودآینده سازی
۴۷	* نظریه دیگری
۴۸	جامعه پذیری و کنترل اجتماع
۴۹	فصل پنجم گروه های اجتماعی
۴۹	مقدمه
۴۹	تعریف گروه و گروه اجتماعی
۵۳	ویژگی های گروه اجتماعی
۵۴	• تاریخچه
۵۴	• عضویت قابل تعریف
۵۴	• احساس ارمان مشترک
۵۴	• همبستگی
۵۴	• کنش و واکنش
۵۵	• معیارها و استانداردهای گروه
۵۵	• ساختار
۵۵	• اندازه
۵۶	• تغییر موقتی
۵۶	انواع گروه ها
۵۶	□ گروه کوچک، گروه متوسط و گروه بزرگ
۵۶	□ گروه پایدار یا نسبتاً پایدار، گروه نیمه پایدار و گروه ناپایدار
۵۶	□ گروه ارادی و گروه غیر ارادی
۵۷	□ گروه نخستین و گروه دومین
۵۸	□ گروه رسمی و گروه غیر رسمی
۵۸	□ گروه باز و گروه بسته (از نظر نوع و شرایط عضویت)

۵۹	■ گروه خودی و گروه بیرونی (غریبه)
۵۹	■ گروه همدرد و گروه تفاهم متقابل
۵۹	■ گروه مرجع
۶۰	رهبری گروه‌ها
۶۰	پویایی گروه
۶۱	مسائل گروه‌ها
۶۱	عوامل مؤثر در یگانگی گروه
۶۳	فصل ششم نهادهای اجتماعی
۶۳	مقدمه
۶۴	تعریف نهاد اجتماعی
۶۶	ویژگی نهادهای اجتماعی
۶۶	نهادمندی با نهادینه شدن
۶۷	انواع نهادهای اجتماعی
۶۷	۱- نهادهای اصلی یا نخستین
۶۸	۲- نهادهای فرعی یا دومین
۶۸	روابط بین نهادهای اجتماعی
۶۹	کارکردهای نهادهای اجتماعی
۶۹	کارکردهای مشترک نهادها
۷۰	کارکردهای خاص پنج نهاد اجتماعی
۷۱	وجه تمایز نهاد با سازمان و مؤسسه
۷۳	فصل هفتم نهاد خانواده
۷۳	مقدمه
۷۳	تعریف خانواده
۷۴	انواع خانواده
۷۴	۱- بر اساس تعداد نسل‌ها
۷۵	۲- بر اساس تعداد همسران
۷۵	۳- بر اساس تعیین خویشاوندی و نوع آن
۷۵	۴- بر اساس مکان زندگی
۷۵	۵- بر اساس سیستم اقتدار
۷۶	۶- بر اساس شیوهی همسرگزینی
۷۶	کارکردهای خانواده
۷۶	۱- ارضاء و اقیان نیازهای جنسی
۷۶	۲- کارکرد زیستی و تولید مثل خانواده
۷۷	۳- کارکرد مراقبت و نگهداری از کودکان، ناتوانان و سالمندان
۷۷	۴- کارکرد اجتماعی کردن اعضای خانواده (کارکردهای تربیتی و آموزشی خانواده)
۷۷	۵- کارکرد اقتصادی خانواده

۶- کارکرد برآورده‌سازی نیازهای جسمی، عاطفی و روانی اعضای خانواده.....	۷۸
خویشاوندی.....	۷۸
ازدواج.....	۷۸
فصل هشتم ارتباط اجتماعی.....	۸۱
مقدمه.....	۸۱
تعریف ارتباط.....	۸۲
تفاوت‌های بین ارتباط جمعی و وسایل ارتباط جمعی.....	۸۳
خصوصیات رابطه اجتماعی.....	۸۳
انواع روابط اجتماعی.....	۸۴
نظریه‌های روابط و تأثیر وسایل ارتباط جمعی.....	۸۶
مک‌وها.....	۸۶
هزاره سوم و تأثیرهای روانی.....	۸۶
فصل نهم نظارت اجتماعی.....	۸۹
مقدمه.....	۸۹
نظارت (کنترل) اجتماعی چیست؟.....	۸۹
اهمیت و ضرورت نظارت اجتماعی.....	۹۰
انواع نظارت اجتماعی.....	۹۱
• نظارت اجتماعی درونی و بیرونی.....	۹۱
• نظارت اجتماعی مستقیم و غیر مستقیم.....	۹۲
• نظارت اجتماعی فردی و جمعی.....	۹۲
• نظارت در گروه‌های نخستین و ثانوی (عاطفی، غیر عاطفی).....	۹۲
• نظارت اجباری و اقناعی.....	۹۳
ضمانت‌های اجرایی نظارت اجتماعی.....	۹۳
فصل دهم رفتار انحراف‌آمیز (کجروی).....	۹۵
مقدمه.....	۹۵
پیشینه‌ی جامعه‌شناسی انحرافات.....	۹۶
قلمرو جامعه‌شناسی انحرافات.....	۹۷
واژه‌ها و مفاهیم مرتبط با جامعه‌شناسی انحرافات.....	۹۸
۱. آسیب‌شناسی اجتماعی.....	۹۸
۲. بی‌سازمانی اجتماعی.....	۹۹
۳. مسئله اجتماعی.....	۱۰۰
انواع رفتار انحراف‌آمیز.....	۱۰۱
رهیافت‌های نظری کجروی.....	۱۰۲
رابرت کی. مرتن و تبیین انحرافات اجتماعی.....	۱۰۵
سطوح بی‌هنجاری.....	۱۰۶

۱۰۶	بی‌سازمانی اجتماعی
۱۰۸	نظام گسیختگی اجتماعی
۱۰۹	فصل یازدهم قشربندی اجتماعی
۱۰۹	مقدمه
۱۱۰	مفهوم قشربندی اجتماعی
۱۱۰	نابرابری اجتماعی
۱۱۱	نظام‌های قشربندی اجتماعی
۱۱۶	نظریه‌های قشربندی اجتماعی
۱۱۶	افلاطون
۱۱۶	ارسطو
۱۱۷	بارون دو سنسکیر
۱۱۷	امیل ورک
۱۱۸	دیویس و مور
۱۱۸	کارل مارکس
۱۱۹	ماکس و بر
۱۲۱	لوید وارنر
۱۲۱	دارندورف
۱۲۲	لنسکی
۱۲۳	رایت
۱۲۳	فرانک پارکین
۱۲۴	سی رایت میلز
۱۲۵	فصل دوازدهم تحرک اجتماعی
۱۲۵	مقدمه
۱۲۶	تعریف تحرک اجتماعی
۱۲۶	انواع تحرک اجتماعی
۱۲۸	عوامل مؤثر در تحرک اجتماعی
۱۲۹	جامعه باز و جامعه بسته و تحرک اجتماعی
۱۳۱	فصل سیزدهم تغییر یا دگرگونی اجتماعی
۱۳۱	مقدمه
۱۳۲	تغییر اجتماعی چیست؟
۱۳۳	خصوصیات «تغییر» در دوره‌ی معاصر
۱۳۳	مفهوم تغییر اجتماعی
۱۳۴	پدیده‌هایی که «تغییر اجتماعی» محسوب می‌شوند
۱۳۵	اصول حاکم بر دگرگونی اجتماعی
۱۳۶	نظریه‌های دگرگونی اجتماعی
۱۳۷	عوامل مؤثر بر دگرگونی / تغییر اجتماعی

۱۳۹	فصل چهاردهم جهانی شدن
۱۳۹	مقدمه
۱۴۰	تعریف جهانی شدن
۱۴۰	سابقه و پیشینه جهانی شدن
۱۴۲	پنج جنبه‌ی غایت‌شناسانه‌ی جهانی شدن
۱۴۵	ابعاد جهانی شدن
۱۴۵	الف) بعد اقتصادی:
۱۴۸	ب) بعد سیاسی:
۱۴۹	ج) بعد اجتماعی:
۱۵۰	د) بعد فرهنگی:
۱۵۳	د) بعد علمی:
۱۵۹	منابع و مآخذ

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

من محمد خدایم و خدا آن منست هر سوش مجوئید که در جهان منست
سلطان کن و غلط نمایم بشما گویم که کسی هست که سلطان منست

مولوی

حمد و ستایش مخصوص خداوندی است که همواره الطاف بیکرانش بر انسان‌ها جاری و ساری است و در تمام لحظات زندگی مدرسان و یاری‌دهنده است. اثری که پیش روی شما قرار دارد حاصل چندین سال تدریس در بنیان جامعه‌شناسی در دانشگاه‌های مختلف است که بنا به ضرورتی که احساس شد بر آن شدم تا اساس سر فصل درسی دانشگاهی که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه گردیده این اثر منسب شود. درس مبانی جامعه‌شناسی از اصلی‌ترین دروسی است که مفاهیم مهم و اساسی به درستی باید برای دانشجویان مطرح و تفهیم شود تا در دروس تخصصی دچار مشکل نشوند. این کتاب می‌تواند هم برای دانشجویان رشته‌ی علوم اجتماعی (گرایش‌های مختلف) و نیز دانشجویان رشته‌های دیگری از علوم انسانی چون حقوق، روان‌شناسی، علوم تربیتی، علوم سیاسی، مدیریت، حسابداری، الهیات و ... مورد استفاده واقع شود. لازم است در پایان از تمام معلمان و استادانی که شرفی درستی نگریستن و تفکر کردن را به ما آموختند قدردانی کنیم. به امید آن که این اثر بتواند گامی به هر چند کوچک در عرصه جامعه‌شناسی بردارد.

آبان ماه ۱۳۹۴

زهرا حضرتی صومعه

سهیلا مبارک